

А. Д. Цимбалару

ДИДАКТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА В УВК «ДОШКОЛЬНОЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ - ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ I СТЕПЕНИ»

В статье представлена вариативная дидактическая модель, которая отражает специфику образовательного пространства младших школьников в таком типе общеобразовательного учебного заведения, как учебно-воспитательный комплекс «Дошкольное учебное заведение – общеобразовательное учебное заведение I степени». Работа проводилась в рамках диссертационного исследования «Теоретические и дидактико-методические основы педагогического проектирования образовательного пространства в школе I степени». Результаты научного исследования позволили определить три основных компонента, содержание которых раскрыто в статье, – структурирование учебного процесса, организация учебного взаимодействия, зонирование и оборудование школьных помещений для обеспечения разнообразия и вариативности учебного взаимодействия.

Ключевые слова: образовательное пространство в школе I степени, моделирование образовательного пространства.

A. D. Tsimbalaru

DIDACTIC MODEL OF EDUCATIONAL SPACE IN TRAINING AND EDUCATIONAL COMPLEX “PRESCHOOL INSTITUTION – PRIMARY GENERAL EDUCATION INSTITUTION”

The article presents a variative didactic model reflecting the specific character of primary school pupils' educational space in training and educational complex “preschool institution – primary general education institution”. It was being created in the process of work on the thesis “Theoretical, didactic and methodical fundamentals of instructional design of educational space at primary school”. The results of scientific work enabled us to determine three main components of the model – structuring training process, organization of educational interaction, zoning and equipment of school premises with the aim of providing diversity and variability of educational interaction. Variative model of educational space in training and educational complex distinguishes flexible timetable aimed at pupils' attention concentrating during training period. A matrix has been elaborated for effective development of the timetable. Organization of training and educational process distinguishes the unity of the topics of socio-cultural pedagogical situation in the whole institution, which is oriented at providing pupils' effective interaction with preschool pupils. Zoning of school premises and territories provides effective organization of the interaction of pupils attending the same class or studying at the same parallel as well as at the whole primary school in the groups created according to the results of investigation of their individual peculiarities (according to preferred representational system for educational material perception – audio, visual and kinesthetic; according to preferred way of thinking – analytical and synthetic; according to preferred training style – naturalistic, logical and mathematical, verbal and linguistic, motor, musical and rhythmic), involvement of high school pupils to training process (including brothers and sisters of training and educational complex pupils), other educational institution teachers (including those, who teach at high school). This model provides equipment of some classrooms aimed at primary pupils' visual, audio and kinesthetic perception of educational material. The results of formative experiment proved the effectiveness of variative didactic model which is specified according to the peculiarities of functioning of each separate institution of this type.

Keywords: educational space at primary school, educational space modeling.

Подано до редакції 08.09.14

УДК: 303.04+373.61

Н. М. Черненко

АНАЛІЗ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВІРОГІДНИХ РИЗИКІВ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ (Ч. II)

У статті презентовано виявлені за допомогою методу експертного оцінювання вірогідні ризики у галузі освіти та охарактеризовано їх групи (управлінські, інформаційно-комунікаційні, соціокультурні, навчально-методичні).

Ключові слова: ризик, вірогідний ризик, галузь освіти.

Постановка проблеми. Складний процес трансформації економічних відносин в Україні вимагає поглиблення теоретичних і практичних доробок щодо вірогідних ризиків у галузі освіти, оскільки відсутня ефективна комплексна система оцінки та класифікація ризиків у галузі освіти, недостатньо висвітлені практичні аспекти управління вірогідними ризиками із врахуванням галузевої специфіки.

У процесі своєї діяльності менеджери освіти стикаються із сукупністю різних видів ризиків, які відрізняються між собою за місцем та часом виникнення,

сукупністю зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на їх рівень, і, отже, за способом їх аналізу і методів їх опису. Складність класифікації ризиків полягає в їхньому різноманітті, існують певні види ризиків, дії яких підпорядковані усі без винятку навчальному закладу, але поряд із загальними є специфічні види ризику, які пов'язані зі специфікою діяльності навчального закладу; ризик, пов'язаний з особистістю керівника, зокрема менеджера освіти; ризик, пов'язаний з недостатністю інформації про стан зовнішнього середовища і т. д.

Аналіз наукових досліджень. Вагомий науковий доробок з питань ризиків, класифікації ризиків порушують у своїх працях такі наковці: І. Балабанов, В. Вітлінський, В. Гранатуров, Д. Галай, О. Устенко, Н. Макарова, І. Посохов, В. Черкасов, М. Хохлов, А. Фомичев, О. Шегда. Однак, проведений контент-аналіз класифікацій ризиків, запропонованих сучасними вченими, дає можливість констатувати безліч критеріїв і видів ризиків, відсутність єдиного підходу.

Мета статті – презентувати виявлені методом експертного оцінювання вірогідні ризики у галузі освіти та охарактеризувати їх групи.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо більш детально та представимо результати експертного оцінювання щодо груп вірогідних ризиків у навчальних закладах, а саме: управлінські, інформаційно-комунікаційні, соціокультурні, навчально-методичні.

Управлінський ризик слід розглядати як характеристику управлінської діяльності, яка здійснюється в ситуації невизначеності внаслідок недостатності інформації, при виборі менеджером альтернативного рішення, критерій ефективності якого пов'язаний з імовірністю прояву негативних умов реалізації. Визначено такі ризики управлінської групи: ризик неправильного планування діяльності закладу освіти; ризик дестабілізації роботи закладу освіти, що пов'язано з порушенням тайм-менеджменту, трудової дисципліни, графіків роботи, норм робочого часу, графіків відпусток, правил перебування у відрядженні і т. ін.; ризик впровадження інновацій в закладах освіти; ризик неправильного прийняття управлінських рішень; ризик неточних (хибних) прогнозів.

Ризик неправильного планування діяльності закладу освіти є одним із найпоширеніших ризиків управлінської групи, оскільки жоден навчальний заклад не функціонує без планування, яке забезпечує основу для всіх управлінських рішень, функцій навчального закладу, мотивації і контролю, орієнтованих на розробку стратегічних планів. Процес планування забезпечує основу для управління персоналом навчального закладу, визначення головних цілей навчального закладу, ресурсів, необхідних для їх досягнення, та політики, спрямованої на придбання та використання цих ресурсів. Метою довгострокового планування є забезпечення результативності навчального закладу і засвоєння його нових можливостей. Для цього необхідно, перш за все, повною мірою враховувати зміни в навколишньому середовищі, які є потенційними загрозами і майбутніми можливостями для навчального закладу, передбачити непідконтрольні сили, критичні тенденції з боку оточення та обмежити їх можливий вплив на навчальний заклад.

Під ризиком дестабілізації роботи закладу освіти, що пов'язаний з порушенням тайм-менеджменту, трудової дисципліни, графіків роботи, норм робочого часу, графіків відпусток і т. ін. розуміємо втрату стабільності, порушення встановленого ритму в діяльності закладу, у зв'язку з порушенням принципів тайм-менеджменту, які спрямовані на усвідомлене і відповідальне використання свого часу (ділового, особистого і ін.) і дозволяє ставити осмислені цілі і досягати їх за мінімальні проміжки часу. Слід констатувати, що

навички, необхідні менеджерам освіти для управління, є тими ж, які потрібні для самоорганізації: здатність планувати, доручати, організовувати, направляти і контролювати. Неврахування принципів тайм-менеджменту призведе до порушення графіків роботи та норм робочого часу, що, звичайно, дестабілізуватиме роботу закладу та колективу.

Під ризиком впровадження інновацій в закладах освіти розуміємо врахування *соціально-педагогічних, організаційно-педагогічних та психолого-педагогічних* умов, які стосуються просування нововведень. Як вже зазначалося, інноваційна діяльність має тісний зв'язок з ризиком. Основні ризики, пов'язані з впровадженням інновацій, наступні: економічний (пов'язаний з фінансуванням і калькуляцією, прийняттям та реалізацією економічних рішень); ризик оригінальності (обумовлений можливістю незатребуваності запропонованих технологій та методик навчальним закладом); ризик фінансової невідповідності (коли не вистачає коштів на заплановані витрати для впровадження інновацій); ризик некерованості впровадження інновацій (виникає через недостатню компетентність, непрофесіоналізм управлінської команди зокрема); юридичний (пов'язаний з дотриманням нормативних актів про захист інтелектуальної власності, зобов'язань при виконанні договорів, визначенням прав на розробки).

Ще одним типовим ризиком управлінської групи є ризик неправильного прийняття управлінських рішень. Враховуючи те, що прийняття управлінських рішень є визначальним процесом управлінської діяльності, воно формує напрямки діяльності навчального закладу та його колективу, робота з прийняття управлінських рішень вимагає від менеджерів освіти високого рівня компетентності, значних затрат часу, енергії, досвіду, що передбачає відповідальність за втілення прийнятих рішень у життя і забезпечуватиме ефективну та злагоджену роботу всього організаційного механізму навчального закладу. Під ризиком неправильного прийняття управлінських рішень менеджерами освіти розуміємо неякісний аналіз проблем навчального закладу, прогнозування, оптимізації, економічного та ресурсного обґрунтування, наслідком чого є неефективний вибір альтернативи із множини варіантів і виникнення додаткових бар'єрів у досягненні конкретної мети. Слід зазначити, що ризики існують на всіх етапах: що передують процесу прийняття та реалізації управлінських рішень, що виникають безпосередньо протягом цього процесу, і, нарешті, ті ризики, що з'являються в результаті прийняття та реалізації управлінських рішень. Ситуації ризикованості системи прийняття та реалізації управлінських рішень не є однаковими та різною мірою впливають на реалізацію мети навчального закладу, оскільки строки їх існування різні: короткострокові (ризики, пов'язані із оперативною щоденною діяльністю навчального закладу); середньострокові (ситуаційні ризики, поява яких може бути дещо віддалена від моменту ухвалення); довгострокові (ризики, що значно віддалені у часі від моменту прийняття та реалізації управлінських рішень та мають тривалу дію в межах системи).

Таким чином, для підготовки попереджувальних рішень про підтримку стабільності навчального за-

кладу менеджерів освіти будуть потрібні прогнозні дані про стан її внутрішнього й зовнішнього середовища. Під ризиком неточних (хибних) прогнозів розуміємо некоректне, недоцільне використання сукупності знань для передбачення траєкторій розвитку навчального закладу й кількісної оцінки його параметрів у майбутньому. Прогнозування ризикових ситуацій засноване не тільки на вмінні передбачати й прораховувати можливий розвиток подій, пов'язаних з реалізацією діяльності навчального закладу, але й на знанні структури, умінні ідентифікувати самі ризики. Після встановлення об'єкта прогнозування виникає необхідність у визначенні його кількісних характеристик, що є основою оцінки (опису) його поточного і майбутнього стану. Враховуючи те, що числові характеристики складають фазовий стан, фазові координати, фазовий вектор, оскільки стан оцінюється координатами і швидкостями, в основі будь-якої моделі прогнозу лежать відповідні закони збереження стійкості системи. Точність прогнозу, насамперед, залежатиме від мистецтва логічного вибору фазових змінних, необхідно виконати попередню процедуру складання прогнозу, тобто формування таблиці вихідних даних.

Отже, прогнозування у навчальному закладі розуміємо як систему обґрунтованих уявлень про можливий стан об'єкта і про шляхи його розвитку в майбутньому. В умовах сьогодення спроможність передбачати і прогнозувати майбутнє педагогічних явищ, процесів та об'єктів і здатність ефективно впливати на них, стає однією із головних проблем менеджерів освіти.

Для забезпечення ефективного та своєчасного управління ризиками в навчальному закладі необхідна повна вичерпна та актуальна інформація. Розглянемо наступну групу типових ризиків – інформаційно-комунікаційні. Проведений аналіз діяльності менеджерів освіти засвідчив, що всі науковці підкреслюють важливість інформаційно-комунікативної функції для забезпечення ефективності та результативності управлінської діяльності в системі освіти. Не заперечуючи важливість усіх інших функцій, вважаємо, що жодна з них не буде виконуватись на належному рівні, якщо буде перекручуватись інформація й не буде здійснюватись інформаційне забезпечення на належному рівні.

Визначено такі ризики інформаційно-комунікаційної групи: ризик ушкодження/порушення інформаційно-комунікаційної системи забезпечення діяльності навчального закладу; ризик небезпеки інформаційно-комунікаційної діяльності в закладах освіти; ризик запровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій в навчальних закладах.

Враховуючи те, що підвищується роль інформації і знань, збільшується частка інформаційних продуктів і послуг у навчальному закладі, удосконалюється вже розвинута інформаційно-комунікаційна інфраструктура, формується глобальний інформаційний простір, інформаційна система є основою процесу управління навчальним закладом, без якої неможливо сформувати цілі управління, оцінити ситуацію, визначити проблему, підготувати і прийняти якісне рішення, проконтролювати процес його виконання.

Під ризиком ушкодження/порушення інформаційно-комунікаційної системи забезпечення діяльності навчального закладу розуміємо програмне забезпечення, апаратне забезпечення та комунікації з метою цільового застосування (як механізму захисту і попередження) стандартів інформаційної безпеки. Особистість постійно перебуває під впливом інформації, що поширюється в просторі цілеспрямовано або довільно, саме тому ризик небезпеки інформаційно-комунікаційної діяльності в закладах освіти є безумовно актуальним. Комунікація ризику є діяльністю, пов'язаною з досягненням згоди про те, як здійснювати управління ризиками шляхом обміну та / або спільного використання інформації про ризик особами, що приймають рішення у навчальному закладі. Інформація включає в себе наявність, характер, форму, ймовірність, серйозність, обробку ризиків, але цими факторами вона не обмежується.

Сучасна освіта з кожним днем вимагає все більш активного використання інформаційних і комунікаційних технологій в управлінській, навчально-виховній, фінансовій діяльності навчального закладу. Під ризиком запровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій в навчальних закладах розуміємо наявність створеного інформаційного середовища, яке б відповідало певним потребам: бази даних системи мають включати інформацію про всі елементи навчального процесу; у систему має бути закладений обмін інформацією між користувачами; повинна бути можливість взаємообміну інформацією з органами управління освітою і т.д. Зростають вимоги до професійної підготовки вчителя/викладача, обсягу його знань, рівня загальної культури, мови, спілкування, поведінки. Для реалізації інформаційно-комунікаційних технологій в навчальних закладах кожна предметна (циклова) комісія (кафедра) повинна забезпечити постійне випереджувальне підвищення кваліфікації вчителів/викладачів і лаборантів у галузі використання інформаційних технологій.

Отже, застосування в управлінні навчальним закладом інформаційних комп'ютерних технологій дасть можливість підвищити ефективність навчального процесу, зменшити час виконання поточної роботи, оперативного доступу до інформації стосовно діяльності навчального закладу.

Соціокультурні ризики пов'язані з соціальними, політичними факторами, культурними нормами, цінностями та іншими відносинами в суспільстві, зокрема у навчальному закладі. В силу фундаментальних обставин, корені яких у природі буття, ризики являють собою непереборний фон людського існування. Не тільки будь-який акт діяльності, а й фрагмент бездіяльності, іншими словами, будь-яка людська поведінка може призвести до наслідків, що не збігаються з бажаннями і позитивними очікуваннями суб'єкта. Визначено такі ризики соціокультурної групи: ризик прояву деструктивних явищ в освітньому середовищі навчального закладу (інтолерантність, націоналізм та ін.); ризик зменшення морально-етичних якостей колективу (учнів та педагогів) навчального закладу; ризик проявів корупції у навчальних закладах.

Під ризиком прояву деструктивних явищ в освітньому середовищі навчального закладу (інтолерант-

ність, націоналізм та ін.) розуміємо ймовірність настання несприятливих обставин при формуванні міжособистісних комунікацій на рівні окремої особистості або соціальної групи, що можуть виникнути на основі спільних домовленостей та їх дотримання суб'єктами взаємодії. Об'єктом соціального ризику є соціальні права та соціальні гарантії.

Ключовою проблемою суспільного розвитку є гармонізація взаємовідносин суспільства з кожною окремо взятою особистістю, тобто її соціалізація. Особливо актуальною проблемою для суспільства є соціалізація підростаючого покоління. Ризик зменшення морально-етичних якостей колективу (учнів та педагогів) навчального закладу пов'язаний з деморалізацією життя суспільства, викликаного складними демократичними процесами та недостатньою моральною культурою молодого покоління. І як результат – нетерпимість, агресивність у судженнях, діях молоді, що призводять до конфліктів, деструктивних проявів, які провокують криміногенну ситуацію, сприяють появі агресивності, жорстокості, грубості, байдужості, пасивності.

Наступним ми розглянемо ризик проявів корупції в навчальних закладах. Корупція в Україні набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, все глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний, швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей. Як зазначено у Національній антикорупційній стратегії на 2011-2015 роки, масштаби поширення корупції загрожують національній безпеці України і це потребує негайного вживання системних та послідовних заходів. В умовах соціально-економічних реформ, які наразі здійснюються в державі, пріоритетними напрямками антикорупційної політики мають стати виявлення та усунення умов, що сприяють або можуть сприяти виникненню корупції, а також запобігання спробам їх створити.

Наступна група типових ризиків – навчально-методичні. Науково-методичне забезпечення навчально-виховного процесу в умовах особистісно-орієнтованої системи освіти – один із компонентів управлінської діяльності менеджера освіти. Важливу роль у функціонуванні процесу навчання має його навчально-методичне забезпечення, яке складається з навчально-методичної документації та навчально-методичних засобів навчання. Основне призначення навчально-методичної документації – визначення змісту і основ планування навчального процесу. Навчально-методичними засобами навчання є матеріальні об'єкти, що забезпечують оптимальне функціонування виробничого навчання. Провідним принципом навчально-методичного забезпечення повинен бути принцип комплексності. Методичне оснащення повинно постійно трансформуватися в комплексне методичне забезпечення, що дозволить здійснити науковий підхід до планування, розробки, створення, обліку та контролю навчально-методичної оснащеності навчального процесу у закладі. Під комплексним навчально-методичним забезпеченням навчального процесу розуміємо планування, розробку і створення оптимальної системи, навчально-методичної докуме-

нтації та дидактичних засобів навчання, необхідних для повного і якісного навчання учнів/студентів/слухачів.

Отже, визначено такі ризики навчально-методичної групи: ризик зниження якості освіти; ризик невідповідності навчання освітньо-кваліфікаційним рівням, стандартам освіти та сучасним вимогам; ризик низької якості навчально-методичного забезпечення/супроводу навчального процесу.

Під ризиком зниження якості освіти розуміємо сукупність вимог, що висуваються до знань, умінь/навичок випускників навчальних закладів, і обов'язкових при реалізації основних освітніх програм навчального закладу.

Про якість освіти засвідчує рівень успішності соціалізації особистості, а також рівень умов засвоєння ним освітніх програм навчального закладу. А результати, які забезпечують високий рівень якості, – це академічні знання, соціальні й інші компетентності та соціальний досвід, яких набули учні/студенти/слухачі під час засвоєння освітньої програми школи/ училища/ВНЗ. Під якістю освіти розуміємо застосування отриманих знань у конкретних умовах для досягнення конкретної мети та підвищення якості життя, які визначаються їх фундаментальністю, глибиною і затребуваністю в роботі після закінчення навчання.

Науково-технічний прогрес призводить до появи нових засобів і предметів праці, нових виробничих та інформаційних технологій, саме тому ризик невідповідності навчання освітньо-кваліфікаційним рівням, стандартам освіти та сучасним вимогам стає більш актуальним, оскільки безперервна освіта з метою одержання нових знань та їх застосування у професійній діяльності є реальною необхідністю. Система менеджменту якості в освіті будується на наступних ризиках: розуміння та виконання вимог до освіти з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу і міжнародних стандартів; орієнтація на споживача, жорстка конкуренція на ринку праці вимагає мобільності та динамічності системи менеджменту; постійне вдосконалення освітнього процесу з урахуванням результатів моніторингу.

Під ризиком низької якості навчально-методичного забезпечення/ супроводу навчального процесу розуміємо недосконале навчально-методичне, інформаційне та бібліотечне забезпечення навчально-виховного процесу у закладі. Навчально-методичне забезпечення процесу навчання припускає планування і створення комплексу відповідних засобів навчання з урахуванням їх переважних функцій і можливостей, а також типових ситуацій застосування. Різні засоби навчання мають різне призначення, різні дидактичні функції і можливості. Забезпечення процесу навчання вимагає також, щоб засоби навчання сприяли навчальній діяльності вчителя, викладача, майстра, і навчальній діяльності учнів/студентів/слухачів на всіх етапах навчального процесу. З точки зору виробничого навчання – це формування орієнтовної основи дій учнів, формування (відпрацювання) нових способів дій, застосування освоєних способів дії, контроль і оцінка сформованих і сформованих умінь і навичок учнів. Навчально-

методичне забезпечення має передбачати реалізацію всіх основних функцій педагогічного процесу в сукупності.

Висновки. Узагальнюючи представлені точки зору провідних науковців щодо класифікації ризиків та враховуючи результати експертного оцінювання, можна зробити наступні висновки:

- класифікація ризиків означає систематизацію сукупності ризиків на підставі певних ознак і критеріїв, що дозволяють об'єднати підмножини ризиків у певні групи;

- проведений контент-аналіз класифікацій ризиків дає можливість констатувати відсутність єдиного підходу, складність класифікації ризиків полягає в їхньому різноманітті, існують певні види ризиків, дії яких підпорядковані усі без винятку навчальному закладу, але поряд із загальними є специфічні види ризику, які пов'язані зі специфікою діяльності навчаль-

ного закладу; ризик, пов'язаний з особистістю керівника, зокрема менеджера освіти; ризик, пов'язаний з недостатністю інформації про стан зовнішнього середовища і т.д.;

- існуючі сьогодні класифікації ризиків у галузі освіти дозволяють розподілити їх на кілька груп за різними ознаками: масштабом виникнення (макроризики, мезоризики, мікроризики), джерелом (зовнішні, внутрішні, суб'єктивні, об'єктивні), часом (короткострокові, середньострокові, довгострокові), терміном дії (ретроспективні, поточні, перспективні), за характером прояву (прогнозовані, непрогнозовані), за факторами виникнення (політичні, економічні) та сферою походження (політико-правові, фінансово-економічні, організаційно-технічні, кадрові, управлінські, інформаційно-комунікаційні, соціокультурні, навчально-методичні).

Н. Н. Черненко

АНАЛИЗ И КЛАССИФИКАЦИЯ ВЕРОЯТНЫХ РИСКОВ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИЯ (Ч.II)

В статье представлены выявленные методом экспертной оценки вероятные риски в области образования и охарактеризованы их группы (управленческие, информационно-коммуникационные, социокультурные, учебно-методические).

Ключевые слова: риск, вероятный риск, сфера образования.

N. M. Chernenko

ANALYSIS AND CLASSIFICATION OF POSSIBLE RISKS IN THE FIELD OF EDUCATION

The article deals with the results of the expert assessment of groups of possible risks in the educational sphere, for example, administrative, informational and communicative, socio-cultural, teaching and methodological. The administrative risk has been specified in the article; it is considered as a characteristic of an administrative activity, which is performed in a situation of uncertainty caused by insufficiency of informational awareness, in the process of making an alternative decision by a manager, the criterion of efficiency of which is associated with the possibility of manifestation of negative conditions of realization. It has been also determined that this group of possible risks includes the following: risk of wrong planning of educational institution's activity; risk of destabilization of educational institution's work, which is caused by disturbance of time-management, labour discipline, shifts, standard labour hours, leave schedule, rules of business trips etc; risk of applying innovations at educational institutions; risk of incorrect management decision making; risk of inaccurate prognosis. The carried out analysis of educational managers' activity has revealed that all researchers outline the importance of informational and communicative functions for providing efficiency and performance of administrative activity in the system of education. We think that none of these important functions will be performed at an adequate level if the information is falsified or the data support is carried out improperly. The group of informational and communicative risks consists of disorder or violation of informational and communicative system of providing educational institution's activity; risk of danger of informational and communicative activity at educational institutions; risk of introducing new informational and communicative technologies at educational institutions. Socio-cultural risks are associated with social, political factors, culture standards, values and other relations in the society, in particular at educational institution. We have allocated the following possible risks of socio-cultural group: risk of manifestation of destructive phenomena in an educational environment of an institution (intolerance, nationalism etc); risk of reduction of moral and aesthetic features of a group of pupils or pedagogues at educational institution; risk of corruption at educational institutions. It has been also proved that research and methodical support of the educational process in terms of personality-oriented educational system is one of the components of educational manager's administrative activity. The teaching and methodological support plays an important role in the educational process functioning, which consists of research and methodical documentation and research and methodical means of teaching. Specialists determine such possible risks of the teaching and methodological group: risk of educational quality reduction; risk of discrepancy of teaching and educational and qualification levels, educational standards and modern requirements; risk of low quality of teaching and methodological support of the educational process.

Keywords: risk, possible risk, educational sphere

Подано до редакції 08.09.14